

JOHN STEINBECK

27. 2. 1902 - 20. 12. 1968

John Ernst Steinbeck patří mezi nejvýznamnější světové romanopisce, prozaiky 20. století. Narodil se 27. února 1902 v městečku Salinas v Kalifornii v USA. Pochází ze smíšené úřednické rodiny německých a irských přistěhovalců. Dříve než začal v roce 1919 studovat na Stanfordské universitě (historii, anglickou literaturu a biologii), pracoval na ranči a v továrně. Na jaře v roce 1920 opustil universitu a vrátil se k práci na velkostatku. V letech 1922-1923 se opět pokoušel studovat, ale opět neúspěšně, studium nedokončil. V roce 1925 se definitivně vzdal studia a rozhodl se odejít do New Yorku. Zde pracoval jako zedník, malíř, obchodník, přístavní dělník, novinář a reportér. První literární práce mu redakce odmítly uveřejnit. Po návratu do Kalifornie se přesto rozhodl pro spisovatelskou dráhu.

J. E. Steinbeck se naučil dokonale znát přírodu a navázal styk s lidmi všeho druhu. To mu dalo nepřeborný materiál k jeho pozdější literární práci. Umělecká tvorba byla sice jeho hlavním zájmem, ale vedle toho se po léta zabýval vědeckou činností v oblasti biologie. Dokázal to zeměpisně-přírodopisnou publikací *Sea of Cortez* (1941, Moře Cortézovo). Biologická studia silně ovlivnila jeho literární díla, odkud pochází přesvědčení, že člověk není izolovaný tvor, ale součást všeho živoucího na této planetě a bytost spojená tajemnými pouty s neprozkoumanou existencí vesmíru. Ve Steinbeckových nejlepších dílech je dokonale vykresleno přírodní pozadí, vztah člověka k zvířatům, rostlinstvu, kameni, hlíně a vodě. V jeho postavách je vždy něco živočišného. Steinbeck se dívá shovívavě na lidské požitky a prohřešky, zato nemiluje fanatismus jakéhokoli druhu a přímo odsuzuje surovost, násilí, zjištnost, vykořisťování chudých. Jeho lidé bývají součástí skupiny, rodiny, sousedstva, národnostní shluklé menšiny, výpravy, povolání, pohybují se mezi individualismem a kolektivností. Protipólem živočišnosti člověka je mu jeho lidskost.

Jeho díla lze těžko dělit na romány nebo prózy, protože některá jsou řetězcem povídkových epizod, jiné svazky stojí rozměrem mezi románem a prózou. Prvotina *Cup of Gold* z roku 1929 (*Zlatý pohár*, česky vyšel r. 1972) sahá do minulosti k pirátům Karibského moře a je záměrně nehistorická, spíše symbolická. *Pastures of Heaven* z roku 1932 (*Nebeské pastviny*, česky vyšly r. 1969) vypráví o kontrastu nádherné údolní přírody s malými lidmi. Obdobnou scénérii mají postavy románu *To a God Unknown* z

roku 1933 (*Neznámému bohu*, česky vyšel r. 1970). Teprve další prací autor prorazil. Byla to *Tortilla Flat* z roku 1935 (česky s názvem *Slunce a víno chudých*, vyšla r. 1947, v dalším vydání česky *Pláň Tortilla*, vyšla r. 1960), je to rozverný příběh mexikánských taškářů a povalečů. Ostrým kontrastem k tomuto veselí je dělnický román *In Dubious Battle* z roku 1936 (*Bitva*, česky vyšel r. 1945 a 1959), podávající historii stávky sezónních námezdníků, česačů ovoce. Nejdramatičtější Steinbeckovo dílo je román *Of Mice and Men* z roku 1937 (*O myších a lidech*, česky vyšel r. 1946 a 1965). Dojímavá je tu péče kovbojova o slabomyslného přítele, kterého raději zastřelí, aby ho nemusel vydat surovějšímu lynčování. Téhož roku Steinbeck svůj příběh úspěšně zdramatizoval. Dřívější prózy a některé nové shrnul ve svazek *The Long Valley* z roku 1938 (se slovenským názvem *Údolie bez konca*, slovensky vyšel r. 1961), byl sem zahrnut i oblíbený příběh *The Red Pony*, vyšlý dříve samostatně z roku 1937 (Červený koníček, česky vyšel r. 1948, s názvem *Ryzáček*, česky vyšel r. 1962 a 1966). Vrcholné dílo Steinbeckovo a vrcholný román desetiletí byl *The Grapes of Wrath*, který vyšel 14. 4. 1939 (*Hrozný hněvu*, česky vyšel r. 1941, 1946, 1947, 1963, 1968, 1973, 1987). Za tento román Steinbeck v roce 1940 obdržel Pulitzerovu cenu. Vypráví v něm otřesný příběh rodiny, vyhnané z pronajaté půdy v Oklahomě, která se vydala na dlouhou tragickou pouť za prací do vytoužené Kalifornie. Do roka vyšel tento román ve dvanácti vydáních a J. Ford natočil podle něho film. Steinbeck tak vytvořil jedno z největších děl moderní americké literatury.

Za 2. světové války se Steinbeck jako reportér zúčastnil americké invaze a dostal se také do SSSR, od jehož zřízení si zachoval odstup. Válečné prožitky inspirovaly Steinbecka k románu *The Moon Is Down* z roku 1942 (*Měsíc zapadá*, česky vyšel r. 1947), jež autor ihned zdramatizoval. Obojí verze zklamala, protože příliš mírně zobrazovala nacistický vpád do nejmenované země. Další reportážní vzpomínky na válku byly *Bombs Away* z roku 1942 (Svrhněte bomby), *A Russian Journal* z roku 1948 (Ruský deník) a reportáže *Once There Was a War* z roku 1958 (*Byla kdysi válka*, česky vyšel r. 1965).

Mezitím se Steinbeck vrátil ke svým veselým Mexičanům z kalifornského pobřeží v pásmu *Cannery Row* z roku 1945 (*Na plechárně*, česky vyšel r. 1965 a 1970) a *Sweet Thursday* z roku 1954 (*Sladký čtvrtek*, česky vyšel r. 1972). Naopak trpkou zkušenost Mexičana, jež se všichni okolní "lepší lidé" snaží připravit o jeho nádherný úlovek, vylíčil v podobenství *The Pearl* z roku 1947 (*Perla*, česky vyšel r. 1958). Zábavné i tíživé jsou prožitky skupiny cestujících za prodloužené projížďky v románu *The Wayward Bus* z roku 1947 (*Toulavý autobus*, česky vyšel r. 1948 a 1966). Ještě

jednou se rozmáchl k pokusu o mohutný panoramatický román z období budování Kalifornie *East od Eden* z roku 1952 (*Na východ od ráje*, česky vyšel r. 1968 a 1984). Pojednává o tragickém střetnutí bratra s bratrem a syna s otcem, ale příběh jde spíše do šíře než do hloubky. Hříčka *The Short Reign of Pippin IV.* (Krátké panování Pippina Čtvrtého) je karikaturou současných francouzských politických krizí. K tísnivě vážnému tématu se vrátil v románě *The Winter of Our Discontent* z roku 1961 (*Zima úzkosti*, česky vyšel r. 1965), kde se dějiště poprvé přenáší k atlantickému pobřeží a k ekonomickým i morálním problémům života novoanglického městečka. V roce 1962 vyšly *Travels with Charley in Search of America* (*Toulky s Charleym za poznáním Ameriky*, česky vyšel r. 1965). Zde popsal svou okružní cestu po USA speciálním obývacím autem. Dokladové eseje jsou shrnuty v *America and Americans* z roku 1966 (Amerika a Američané). V těchto dílech již Steinbeck nedosáhl mistrovství jako v románu *Hrozny hněvu*. V roce 1962 mu byla udělena Nobelova cena za literaturu - za realistické a současně fantasií naplněné vypravěčské umění, které se pojí s rozvážným humorem a sociální bystrozrakostí. Steinbeck je spisovatelem neobyčejně sebekritický, vidí Ameriku zdola, od země, z hlediska společenských vrstev, jejichž život je spjat s tvrdou a nevděčnou prací a často jen s vyčerpávajícím hledáním práce. Životním prostorem jeho tvorby je americký venkov, jeho rodný kraj, kde člověk žije z práce svých rukou, kde zemědělství určuje charakter a osud člověka.

V 60. letech se Steinbeck zkompromitoval článkem, ve kterém vychvaloval americkou agresi ve Vietnamu. Teprve na sklonku života jej přimělo jeho třetí manželství k odstěhování do New Yorku a k seznámení s vodami Atlantiku po málem celoživotní lásce k Tichému oceánu. Zde také v New Yorku dne 20. prosince 1968 umírá.

„Pravda a poznání jsou ukryty v nejryzejších formách života. Nikde jinde také nemohu najít inspiraci. Autor může pouze odhalovat a popisovat životní procesy a stavy člověka. Když se mu to alespoň zčásti podaří, má jeho dílo smysl. Pokud ale upřednostňuje sebe sama, dostává se svou vizí mimo realitu, znázorňovaný svět je kaširovaný, ztrácí působivost a pravdivost.“

Tato myšlenka J. E. Steinbecka by mohla být mottem literární tvorby a zároveň životním a uměleckým krédem tohoto vynikajícího autora.